

GIPERAMMONIMEYANI TASHXIS QO'YISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV

Ilmiy rahbari: Alfraganus universiteti Klinik fanlar kafedrası assistenti

Maxmanazarov G'afur Axnazarovich

Alfraganus universiteti Tibbiyot fakulteti

Davolash ishi yo'nalishi 23-36-guruh

Talabalari Ahmadjonova Nozima va Alimardonov Xurshid

Annotatsiya: Giperammonemiya - organizmning ammiak bilan zaharlanishiga olib keladigan karbamid fermenti siklining etishmovchiligi bilan namoyon bo'ladigan metabolik kasallik. Ammiak - qonda nisbatan kichik konsentratsiyalarda (11,0-32,0 mkmol/l) bo'lgan zaharli birikma. Ammiak bilan zaharlanish belgilari bu chegaralar faqat 2-3 marta oshib ketganda paydo bo'ladi. Qondagi ammiakning ruxsat etilgan maksimal darajasi 60 mkmol/l ni tashkil qiladi. Ammiak konsentratsiyasi (giperammonemiya) ekstremal darajaga ko'tarilganda, koma va o'lim paydo bo'lishi mumkin. Surunkali giperammonemiya bilan aqliy zaiflik rivojlanadi

Kalit so'zlar: Podagra, ksantinuriya, Lesha Nixan, jigar kasalliklari(jigat serrozi, jigar yetishmovchiligi).

Kirish: Giperammonemiya — bu qon tarkibida ammoniak (NH_3) miqdorining ortishi holatini anglatadi. Ammoniak — organizmda oqsil metabolizmi jarayonida hosil bo'ladigan moddadir, va uning yuqori darajasi nerv tizimiga zarar etkazishi mumkin.

Giperammonemiya ko'pincha jigarda yuzaga keladigan muammolar, masalan, jigar kasalliklari yoki genetik metabolik kasalliklar tufayli paydo bo'ladi. Shuningdek, ba'zi dori-darmonlar va toksinlar ham ammoniak miqdorini oshirishi mumkin.

Bu holatning alomatlari quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Bosh og'rig'i
- Uyqu buzilishlari
- Ko'ngil aynishi va qusish
- Confusion (qarish yoki miya faoliyatining pasayishi)
- Jismoniy va ruhiy zaiflik

Giperammonemiya davolashni talab qiladigan holat bo'lib, tezkor tibbiy yordamni talab qilishi mumkin. Davolash usullari, asosan, ammoniak miqdorini pasaytirishga, jigar faoliyatini tiklashga va metabolik disbalansni tuzatishga qaratilgan.

Asosiy qism: Podagra — bo'g'imlarning kasalligi bo'lib, etiologiyasida modda almashinuvi buzilishi, purin birikmalari almashinuvida muvozanatning buziishi va organizmda siydik kislotasining to'planishi yotadi. Surunkali podagraning belgilari

bo'yicha birinchi ilmiy tavsif 1865 yilga borib taqaladi. 30 yil davomida bu kasallikdan azob chekkan Sindegam Tomas «Podagra qonunlari» degan kitob yozadi, kitobda podagra nima, podagraning surunkali bosqichining klinik belgilari, o'tkir podagra tavsifi batafsil yozib o'tilgan. Podagra organizmda odatdagidan ko'proq siydik kislotasi to'planishi natijasida yuzaga keladi. Urik kislotasi purin deb ataladigan moddaning parchalanishi natijasida hosil bo'ladi. Odatda, organizm siydik kislotasini siydik orqali chiqaradi. Biroq, ba'zi hollarda siydik kislotasi ishlab chiqarish ko'payishi mumkin yoki buyraklar siydik kislotasini etarli darajada chiqara olmaydi. Natijada, qon oqimi va to'qimalarda siydik kislotasi darajasi ko'tariladi va siydik kislotasi kristallari bo'g'im joylarida to'planadi. Gutning sabablari quyidagilardir:

1.Genetik moyillik: oilada podagra bilan og'rigan odamlarda genetik moyillik tufayli kasallikning rivojlanish xavfi ortadi.

2.Puringa boy ovqatlar: puringa boy oziq-ovqatlarni iste'mol qilish (masalan, qizil go'sht, sakatat, dengiz mahsulotlari) siydik kislotasi darajasining oshishiga olib kelishi mumkin.

3.Spirtli ichimliklarni haddan tashqari iste'mol qilish: Spirtli ichimliklar siydik kislotasi chiqarilishini kamaytirish orqali gut xavfini oshirishi mumkin.

4.Semirib ketish: Ortiqcha vazn siydik kislotasi darajasini oshirish orqali gutga moyillikni oshiradi.

Ksantinuriya — bu organizmda ksantin (bir turi purin) va uning metabolitlarining ortiqcha yig'ilishiga olib keladigan bir tibbiy holatdir. Bu holat ko'pincha purin moddalarining metabolizmi bilan bog'liq buzilishlar tufayli yuzaga keladi.

Ksantin — bu adenozin va guanin kabi purin asoslarini tashkil etadigan birikma. U normal sharoitda organizmda xatoliklar bo'lmasa, oksidlanib, allantoin va boshqa moddalar hosil qiladi. Ksantinuriya holatida esa, organizmda ksantin ko'p miqdorda to'planib, bu siydikda chiqariladi.

Ksantinuriya asosan genetik kasallik sifatida ham rivojlanishi mumkin, bu holatni "ksantin oksidaza" deb nomlanuvchi fermentning faolligi bilan bog'lashadi. Bu ferment, ksantinni allantoina aylantirishi kerak bo'lsa-da, uning faolligi yetarli bo'lmaydi. Natijada, ksantin siydikda ko'p miqdorda chiqariladi.

Ksantinuriya jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin, masalan, buyrak toshlarining shakllanishiga, asosan ksantin toshlarining hosil bo'lishiga. Bu holatni davolash uchun, odatda, ko'p suyuqlik ichish va dietaga e'tibor berish tavsiya etiladi. Shuningdek, kerak bo'lsa, dori vositalari yordamida holatni nazorat qilish mumkin.

Lesha-Nyhan sindromi (LNS) — bu genetik kasallik bo'lib, asosan erkaklarda uchraydi. U xromosoma X ning mutatsiyasi natijasida rivojlanadi va purin metabolizmidagi xatoliklar bilan bog'liq. Bu sindrom, asosan, neyrologik va psixologik alomatlar bilan namoyon bo'ladi.

Lesha-Nyhan sindromining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Harakatlar va koordinatsiya buzilishi: Kasallar ko'pincha motor funksiyalarida (masalan, yurish, qo'l harakatlari) muammolarga duch keladilar.

2. Avtomutilatsiya: Boshqa holatlar bilan solishtirganda, bu sindrom bilan kasallangan shaxslar o'zlarini jarohatlashga moyil bo'lishadi, masalan, tishlash yoki terini kesish.

3. Intellektual buzilishlar: Bu sindromda rivojlanish kechikishi va aqliy salomatlik muammolari mavjud bo'lishi mumkin.

4. Hyperuricemia (qonda siydik kislotasi miqdorining oshishi): Bu, qo'shimcha ravishda, buyrakda toshlarning hosil bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Lesha-Nyhan sindromi juda kam uchraydi va aynan erkaklar uchun tipikdir, chunki bu xromosomada joylashgan X-xromosoma bilan bog'liq bo'lgan kasallikdir. Davolash uchun maxsus davolash yo'llari mavjud emas, lekin simptomlarni kamaytirish va bemorning hayot sifatini yaxshilash uchun terapiya o'rganilmoqda.

Ko'pgina jigar kasalliklari davolash mumkin bo'lgan bosqichida yashirin ravishda kechadi. Alomatlar jigar allaqachon sezilarli darajada shikastlanganda va jiddiy buzilishlar yuzaga kelganida sezila boshlaydi. O'ta murakkab holatlarda jigar kasalligi bemorning o'limiga olib kelishi mumkin. Ushbu a'zoning keng tarqalgan va xavfli sanaladigan patologiyalari orasida sirroz yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Ammo sirroz juda kamdan-kam hollarda «o'z-o'zidan» rivojlanadi. Istisno holatlari — birlamchi biliar sirroz, bunda jigar hujayralariga immun tizimi tomonidan shikast yetkaziladi. Aksariyat hollarda esa u davolash choralari ko'rilmagan surunkali muammolar natijasida yuzaga keladi.

Hozircha ushbu muammolar bilan shug'ullanadigan alohida mutaxassislik mavjud bo'lmagani kabi, jigar kasalliklarining yagona tasnifi ham yo'q. Ko'pincha jigar og'rig'idan shikoyat qiladigan bemorlarni gastroenterologlar, infeksiyon kasalliklar bo'yicha mutaxassislar va terapevtlar qabul qilishadi.

Jigar kasalliklarini shartli ravishda bir necha guruhga bo'lish mumkin.

1. Gepatit va gepatozlar:

-Virusli hepatitlar;

-Jigarning alkogolsiz yog' kasalligi;

-Alkogolli hepatit;

-Autoimmun hepatit;

-Jigarning toksik shikastlanishlari (dorilar, zaharli qo'ziqorinlar, kimyoviy moddalar bilan).

2. Jigar o'smalari yoki metastazlar.

3. Jigarning distrofik shikastlanishlari:

-Jigar fibrozi;

-Jigar serrozi;

-Birlamchi biliar sirroz.

4.Jigar jarohatlari.

5.Jigarning boshqa infeksiyon kasalliklari:

-Jigar tuberkulyozi, sifilitik shikastlanishlar;

-Parazitar invaziyalar (alveokokkoz, exinokokkoz, opistorxoz, leptospiroz, askaridoz);

-Jigar abstsessi.

6. Irsiy kasalliklar:

-Gemoxromatoz;

-Vilson-Konovalov kasalligi;

-Jigarning tug'ma nuqsonlari;

Xulosa: Davolash usullari:

1. Medikamentoz davolash:

- Laktuloza: Ammoniyni organizmdan chiqarishga yordam beradi va ichakdagi bakteriyalarni tartibga soladi.

- Fenilbutirat va benzoat: Bu dorilar ammoniakni metabolizmida boshqa moddalarga aylantirishni yordam beradi.

- Arginin: Ammoniakni zararsiz moddaga aylantirishda yordam beradi, bu esa karbamid siklini normallashtiradi.

Profilaktika:

1. Jigar kasalliklari bilan tekshiruv:

- Jigar kasalliklarini va metabolik muammolarni erta aniqlash va davolash.

2. Genetik tekshiruvlar:

- Agar oila a'zolarida giperammonemiya yoki metabolik kasalliklar mavjud bo'lsa, genetik maslahatlar va testlar orqali oldindan ogohlantirish.

3. Aholini xabardor qilish:

- Giperammonemiyaning belgilari va xavf omillari haqida jamoatchilikni xabardor qilish va erta tashxisni ta'minlash.

Giperammonemiya juda jiddiy holat bo'lib, tezkor davolanish talab etadi. Har qanday giperammonemiya alomati sezilganida, shifokorga murojaat qilish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sabirova R.A, Yuldashev N.M Biokimyo

2. P.Mirhamidova, D.B.Baraxanova, G.I.Muxammedov Biokimyo